

Prilog

Predmet: Prijedlog grupe historičara — osnivanje baze za historiju

*Nacionalnoj i Sveučilišnoj biblioteci
Zagreb*

Mi historičari bili smo uvijek najredovitiji korisnici NSB u vrijeme kada je ona bila samo spremište dragocjene nacionalne baštine i nije imala informativnu funkciju jer nije davala sustavne obavijesti niti o svom vlastitom fondu. Prispjele su knjige evidentirane u katalogu sa zakašnjenjem od nekoliko godina. Ako imamo na umu da kod nas priprema i samo štampanje knjiga traje beskrajno dugo i da su one već pri objavljivanju zastarjele, onda možemo shvatiti da je, uz ostalo, i pasivnost NSB imala stanovitu ulogu u zaostajanju naše znanosti. Nabavljanje knjiga i časopisa bilo je stvar slučajnosti, a biblioteka kao cjelina nije uopće imala referalnu funkciju. Iz niza razloga, a između ostaloga i zato što NSB nije mogla prikupiti informacije iz ostalih biblioteka u Hrvatskoj i Jugoslaviji niti uspostaviti pravu vezu s inozemstvom (osim posuđivanja knjiga), kvalitet i kvantitet informacija, kao podloge za svaki znanstveni rad, ovisio je isključivo o snalazljivosti, upornosti i osobnim vezama pojedinih istraživača. Pri tom su specijalne historijske biblioteke bile slaba pomoć. Na različitim razinama (ne)efikasnosti te biblioteke nemaju informacijski karakter (iznimke su neke korisne bibliografije) niti program za buduće obavljanje te funkcije. U međuvremenu historijska se znanost okrenula istraživanju brojnih područja društvenoga života, pa je deficit prikupljanja i diseminacije informacija postao još akutniji.

S velikim interesom pratili smo golemu prekretnicu u NSB od 1978, tj. sustavnu akciju kojom ona prerašćuje iz klasične biblioteke-spremišta u središte bibliotekarsko-informacijskog sustava Hrvatske. Ne ulazeći u cijeli domet ovih izvanrednih napora, pozdravljamo koncepciju organizacije *Studijske biblioteke* i njene prve korake od g. 1979. Željeli bismo izjaviti da se okviru ove djelatnosti u potpunosti kreću u onim koordinatama koje imamo u vidu kao neophodnu informacijsku podlogu za razvoj naše historijske znanosti i njene društvene funkcije. Riječ je o radikalnim reformama tokom kojih se NSB jednim svojim dijelom pretvara u otvorenu biblioteku sa specijalnim informativno-referalnim službama koje bi komunicirale sa svim vrstama biblioteka u Hrvatskoj i s bankama podataka u inozemstvu. Pri tom nastaje *Studijska biblioteka* s informacijskim bazama za pojedina znanstvena i društvena područja, u skladu s potrebama korisnika.

Mi uviđamo potrebu da se *Studijska biblioteka* izgradi tematskim pristupom, tj. koncentracijom na određena informativna područja koja su našem društvu najnužnija, s perspektivom postepenog širenja na nove teme u skladu s prostornim, kadrovskim i drugim mogućnostima i novim potrebama. Smatramo također da je interdisciplinarni pristup tom velikom poslu jedino opravdan jer samo tako moći će *Studijska biblioteka* funkcionirati kao posrednik i referalna mreža.

Nas je posebno impresionirao početak izgradnje informacijskih baza kao bibliotekarsko-informacijskih jedinica *Studijske biblioteke* i željeli bismo da se pristupi također poslu osnivanja baze za historiju. Načistu smo s time da svaka društvena znanost ne može imati svoju bazu, ali smatramo da izuzetnu društvenu i znanstvenu važnost baze za historiju možemo opravdati ovim argumentima:

1. Kao klasična nacionalna biblioteka, NSB je imala zadaću da pomaže sve aspekte istraživanja povijesti i kulture hrvatskog naroda. Kao moderni bibliotekarsko-informativni centar ona ne može biti nacionalna biblioteka samo po tome što bi trebala organizirati komunikacijski sistem na cijelom nacionalnom području. Po-

treban je i kontinuitet s njenom starom djelatnosti koja sada može dobiti neusporedivo značajniju i efikasniju društvenu funkciju s obzirom na nove mogućnosti aktivnog informiranja svih društvenih razina. Mi mislimo da NSB ne može obavljati svoju »nacionalnu« funkciju na novom stupnju bez informacijske baze za historiju.

2. Kad je riječ o interdisciplinarnosti kao središnjem problemu suvremenoga znanstvenog razvoja, onda historija ima u tom spletu posebno mjesto. Poznato je da je danas nemoguće oštro razgraničiti pojedine znanosti i da se nekoliko njih uvijek dodiruje i isprepliće. No svaka društvena i prirodna znanost ima nužno svoj povijesni aspekt, svoju »retrospektivu«. Ne može se doći do solidnih znanstvenih rezultata i informacija za društvenu djelatnost isključivo poznavanjem trenutačnih struktura određene zbilje, bez obraćanja pažnje na njihovu genezu. U tome vidimo opravdanje informacijske baze za historiju kao svojevrsnoga središta obavijesti za potrebe društvenih i prirodnih znanosti i društvenih aktivnosti.

Mogao bi se pojaviti protuargument da se sistematske znanosti same uglavnom bave svojom retrospektivom, odnosno u našem slučaju, kada je riječ o informacijskim bazama, da već postojeće baze imaju svoj povijesni aspekt, kao npr. baza za međunarodne odnose koja želi dati informacije i s povijesno-diplomatskog područja. To važi i za novu bazu »Slavistika« koja će zacijelo, u skladu s karakterom naše slavistike, posvetiti pažnju historiji slavenskih književnosti i jezika. Moglo bi se dakle pojaviti mišljenje da svaka baza ima svoju povijesnu dimenziju i da zato nije potrebna posebna baza za historiju. Takvom eventualnom shvaćanju suprotstavljamo se s tvrdnjom da baze Studijske biblioteke obuhvaćaju samo sitni djelić povijesne zbilje i da su historijske informacije koje može dati pojedina baza samo pojedinačne, često proizvoljno nanizane činjenice, istrgnute iz povijesne cjeline. Uvjereni smo zato da svođenje povijesnog aspekta isključivo na marginalne informacije o nekom atomu povijesne cjeline u određenoj bazi, a izbacivanje sustavnih informacija o cijeloj povijesnoj stvarnosti, pridonosi tehnokratskom potiskivanju povijesne dimenzije koja je tendencija, na žalost, u našem društvu snažna.

Mi zato smatramo da je povijesni aspekt nužan element pojedinih baza, ali da je nužna i interakcija s novom bazom za historiju. Ta baza mora obavljati prikupljanje i širenje obavijesti u skladu s novom razinom historijske znanosti koja želi istraživati sva područja društvenog i ljudskog života u prošlosti. Zato raspon njenih korisnika i može biti tako obiman.

3. Baza za historiju ima svoje opravdanje i sa »znanosnoga« gledišta (pojam koji u terminologiji organizatora Studijske biblioteke znači komuniciranje s nestručnjacima). Ne treba posebno naglasiti mitove, mistifikacije i dezinformacije koje bitno utječu na historijsku svijest brojnih naših sugrađana i na njihove političke i psihičke implikacije. Aktivno informiranje i lak pristup izvorima obavijesti zacijelo će pozitivno utjecati na realan, što manje ideologiziran, odnos prema prošlosti, a samim tim i prema sadašnjim problemima. Zato nova baza ima i na tom području opravdanje za svoju funkciju.

Već smo dosadašnjim izlaganjem upozorili na *društvenu opravdanost* baze za historiju kao potencijalnog izvora za društvene znanosti i dio prirodnih znanosti. Važno je, međutim, utvrditi tko bi mogli biti njeni korisnici u sadašnjem trenutku:

a) historijske institucije: historijski instituti u Zagrebu, Rijeci, Zadru, Splitu, Dubrovniku i Slavonskom Brodu; Arhiv Hrvatske i historijski arhivi u Zagrebu i drugim gradovima; raznovrsni muzeji; odsjeci za povijest Filozofskih fakulteta u Zagrebu i Zadru, te historijske katedre na Pravnim, Ekonomskim i Političkim fakultetima; institucije koje se bave historijom prirodnih znanosti; specijalne historijske biblioteke, naučne biblioteke, narodne i školske biblioteke;

- b) nehistorijske institucije: RTV, štampa, Leksikografski zavod, institucije raznih društvenih i prirodnih znanosti;
- c) korisnici u procesu odgoja i obrazovanja: studenti historije, prava, politike, ekonomije na redovnom i postdiplomskom studiju; nastavnici u praksi i u permanentnom obrazovanju; učenici usmjerenog obrazovanja i osnovnih škola.
- d) istraživači — pojedinci i timovi koji rade na projektima;
- e) zainteresirani nestručnjaci; brojne »manifestacije« historijskog značaja.

Znanstvena opravdanost baze također je očigledna. Znanstveni kapaciteti koji bi osigurali njenu funkciju brojni su na fakultetima i historijskim institucijama. S obzirom na spomenute goleme teškoće s informiranjem, može se pretpostaviti da će većina historičara-istraživača, osobno ili u okviru svojih institucija, sudjelovati svojim iskustvom u izgradnji te baze jer im je ona neophodno potrebna.

Kad je riječ o funkcionalnoj opravdanosti baze za historiju također ne bi trebalo biti problema. Sama NSB ima dovoljno velik početni fondus građe. Dakako, baza mora koordinirati i osigurati lako pristupačne informacije o građi koja se nalazi u brojnim historijskim bibliotekama i drugim institucijama koje su obuhvaćene predviđenim općim informativnim sistemom.

Mislimo da za sada ne treba raspravljati o dugoročnim perspektivama baze za historiju koje dolaze u obzir tek radom u novoj zgradi NSB. Mi nemamo nikakve megalomanske vizije. Zadovoljavamo se skromnim počecima koji ne bi bili jače tangirani prostornim poteškoćama. Funkcija baze mogla bi početi referalnom djelatnošću unutar onih »klasičnih« oblika koji do sada nisu postojali i razvijati se dalje u skladu s prerastanjem NSB u bibliotečno-informacijski centar. Funkcija baze za historiju sastojala bi se u: 1. evidentiranju postojeće građe; 2. početnoj organizaciji sustavnoga aktivnog informiranja o činjenicama koje će se utvrditi kao »udarne« za daljnje kretanje; 3. koordinaciji dinamike i racionalizacije nabavne politike NSB i historijskih biblioteka s gledišta osnovnih potreba historijske znanosti i njene društvene funkcije; 4. uspostavljanju redovne komunikacije s bankama podataka u inozemstvu; 5. rješavanju pitanja obrazovanja historičara-bibliotekara. U perspektivi bi ta djelatnost imala očekivane rezultate samo ako uspijemo izgraditi bazu za historiju kao organizacijsko i referalno središte koje bi obuhvaćalo historijske biblioteke sa specijalnim zadacima.

Predlažemo dakle da Razvojna služba NSB i njeni drugi organi razmotre mogućnost osnivanja baze za historiju, da se zatim okupi inicijativna grupa radnika NSB i historičara (koje bi predložili potpisnici ovog teksta), sa zadaćom da konkretizira sve nužne, načelne i tehničke aspekte baze za historiju. Ta bi inicijativna grupa također osigurala formalni pristanak zainteresiranih historijskih institucija da se angažiraju pri osnivanju i radu baze za historiju. To bi se moglo obaviti do kraja ove školske godine. Mislimo da bi se do kraja kalendarske godine mogao imenovati Znanstveni odbor koji, prema pravilniku NSB, treba da upravlja novom bazom u njenoj početnoj djelatnosti ili bar da se počne s nekim elementima njena rada. U svakom slučaju mislimo da bi nova baza mogla proraditi na početku g. 1981.

Zagreb, 24. III 1980.

Mirjana Gross
Igor Karaman
Josip Adamček
Ivan Jelić

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Ivan KAMPUŠ
Bernard STULLI
Jaroslav ŠIDAK

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Jaroslav ŠIDAK

KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva: Savez povijesnih društava Hrvatske,
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Časopis izlazi jednom godišnje

Pretplate i narudžbe šaljite na adresu: Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb,
Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 500 din.

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad
SRH — VII.

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — rujan, 1982.